



FRÅGOR FÖR DAGEN

"Hunger — miljoners sjukdom" Världshälsodagens motto 1963

Svält har inte förekommit i Europa sedan andra världskriget. Men bristsjukdomar uppträder alltså fortfarande i alla länder inte är lika välmående och eftersom fattigdom och okunnighet existerar även i de bäst ställda länderna, säger chefen för Världshälsorganisationens europeiska kontor, dr Paul J. J. van de Calseyde, i ett uttalande i anledning av Världshälsodagen den 7 april.

Engelska sjukan (rakitis) uppträder alltså i Europa helt enkelt därför att mödrarna inte vet hur man ger barnen en lämpligt sammansatt kost. Detsamma gäller skörbjugg och anemi som fortfarande lever kvar. Flera länder rapporterar fall av undernäring och bristsjukdomar, exempelvis proteinbrist, pellagra samt underskott av C-vitaminer och järn.

Världshälsodagen har i år temat "Hunger — miljoners sjukdom" och inriktas i första hand på utvecklingsländernas situation: hälften av jordens invånare får för litet att äta, beroende på att antingen kostens kvantitet eller kvalitet är otillräcklig.

Men också de mera avancerade länderna har sina näringsproblem. Lösningen när det gäller undernäring och felnäring ligger främst i upplysning och i utbildning av lärare, läkare och sköterskor.

Den andra sidan av saken: fetma. Om okunnighet delvis bär skulden

till bristsjukdomarna i Europa, vad skall man då säga om frosseri och bekvämlighet. Det är på detta vi måste skylla de talrika fall av övervikt som läkarna får ta itu med. De bidrar också till Europas svåraste sjukdomar: hjärt- och kärlsjukdomarna.

I länder med hög levnadsstandard är övervikten i dag den mest spridda kostsjukdomen och svarar för mera sjuklighet än vitaminbristsjukdomarna tillsammans. Det är särskilt anmärkningsvärt att övervikt hos barn och ungdomar blir allt vanligare i alla europeiska länder.

Fjärran österns försörjning oroar

Livsmedelssituationen i Fjärran Östern är oroande, säger generaldirektör R. B. Sen i FAO (FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation) i anledning av en utredning

handlande och samhällsskyddande funktionerna anförtros åt skilda organ,

att rekvisiten för att samhällsfarlig asocialitet skall anses förligga anges klarare,

att beteendegruppen samhällsfarlig asocialitet kriminaliseras och att beslut om tvångsåtgärder enligt den föreslagna särslagstiftningen anförtros åt allmän domstol,

att anstaltsreglerna utformas så att de till ett minimum nedbringar skadeverkningarna av in-
terneringen för de enligt den nya lagen tvångsomhändertagna, bl. a. genom att samhällsskyddsmotivet bakom tvångsomhändertagandet klart anges.

Edesta lanthem och husmodersskola

(Huvudman: Stadsmissionen, Stockholm)

GER UTBILDNING TILL OMHÄNDER-
TAGNA FLICKOR MED ANPASS-
NINGSSVÄRIGHETER.

(Ålder 15—18 år)

Höstterminen börjar 1 augusti 1963.

Ansökningstiden utgår 15 juli 1963.

(Ett fåtal elever kan ev. beredas plats under pågående termin)

Hemmet är landstings- och statsunderstött.

Ytterligare upplysningar kan erhållas genom rektor tel. 0158/230 20.

som visar att produktionen av livsmedel i denna del av Asien måste fyrdubblas fram till år 2000 för att den samtidigt mer än fördubblade befolkningen skall kunna försörjas. Denna produktionsökning skulle betyda en väldig kraftansträngning. En annan FAO-undersökning som skall offentliggöras inom kort avslöjar att en fyrdubbling av livsmedelsproduktionen utgör den övre gränsen för vad man kan åstadkomma med modernaste metoder. Frågan blir därför: vad kommer att hända efter år 2000?

Den rapport som nu offentliggjorts är den tredje internationella livsmedelsöversikten. Den första kom 1946 och den andra 1952. Här några av slutsatserna i översikten:

Över hälften av mänskligheten lever i Fjärran Östern på endast en fjärdedel av världens livsmedelstillgångar. Dessa består av bara en femtedel av världens kött- och fiskproteiner och mindre än hälften av åkrarnas skördar.

I kontrast därtill har befolkningen i Europa, Nordamerika och Oceanien, som utgör 29 procent av världens befolkning, tillgång till 57 procent av livsmedlen, 69 procent av det animaliska proteinet och 38 procent av grödorna.

Afrikas, Främre Orientens och Latinamerikas andel av födan svarar i stort sett mot dessa regioners befolkningsandel. FAO-rapporten påpekar emellertid att födan där är rik på stärkelse och fattig på animaliska äggviteämnen. Dessutom växer folkmängden fortare än livsmedelstillgångarna.

Översikten ger en bild av den internationella livsmedelssituationen förr och nu och beräknar behovet fram till slutet av detta århundrade. Provisoriska siffror för Sovjetunionen och fastlands-Kina är med i rapporten liksom fakta om andra länder för vilka upplysningarna hittills varit sparsamma eller otillförlitliga.

Smittkoppor.

Vi har nyligen haft ett exempel på hur snabbt en epidemisk smitta kan spridas från en del av världen till en annan då några fall av smittkoppor inträffade i Stockholm, direkt hitfödda från Thailand. I det stora hela synes smittkoppsplågan vara på återgång även i de mest drabbade delarna av världen. Enligt en rapport från WHO inträffade 1951 omkring 490.000 fall medan under de första 11 månaderna 1962 endast 62.000 sjukdomsfall i smittkoppor registrerats i världen. 50—60 procent av samtliga fall inträffar i Indien och Pakistan. Det är framför allt härdarna i Indien och Fjärran Östern som behöver saneras.

Vart går semesterresorna?

En som man kan förmoda någrolunda vederhäftig statistik har framlagts genom FN:s organ rörande skilda länders semestervanor och antalet resenärer som mottagits i de genuina rekreationsländerna. Italien hade år 1961 nära 10 miljoner främmande besökare, Spanien 7,5, Schweiz 5,3 och Väst-Tyskland 5,2 miljoner. Mer än 425.000 danskar besökte Italien, 370.000 Österrike, 85.000 tusen finländare besökte Italien och inte mindre än 52.000 Sovjetunionen under ett år.

Svenskarna har funnit Väst-Tyskland som populäraste resmål. Cirka 300.000 reste dit och lika många till Italien. 92.000 besökte Frankrike och mer än 10.000 Grekland. Svenskarnas resor till Spanien (Mallorca) har ej redovisats i denna statistik.

Mer arbete för polisen

Den nyligen skärpta läkemedelslagstiftningen och ändrade bestäm-

melser om ökad kontroll beträffande receptgivning och apotekshandeln med narkotiska medel kommer sannolikt inte att minska polisens arbete gentemot trafiken med narkotika. Redan har man konstaterat en ökad frekvens av inbrott på apotek och i läkemedelsförråd vid sjukhus och anstalter. De nya bestämmelserna som avser att minska narkotikahandeln, underlätta kontroll och reglera den tillåtna verksamheten kommer alltså med största sannolikhet att medföra en ökad intensitet i den underjordiska trafiken. Ett omfattande internationellt samarbete råder i fråga om narkotikahandeln. Morfin, heroin och andra gifter kan framställas ur bassubstanserna på ett sådant sätt att de lätt kan distribueras. 4 kilo heroin kan lätt stoppas undan men icke 40 kilo opium. Om smyghandeln kan stoppas i ett land så övergår den gärna till ett annat. Inget land är skyddat mot narkotikaförbrytarna och kunder finns överallt. Ett komplicerat nätverk av förbindelser existerar från råvaruproducenten fram till konsumenten. Genom de internationella fördragen kontrolleras och bekämpas narkotikahandeln genom en särskild avdelning inom FN.

Den nya abortindikationen

Riksdagen behandlade justitieministerns förslag om en 5:e abortindikation i enlighet med framställning från medicinalstyrelsen i några omfattande och livliga debatter den 22 och 24 maj 1963. Första lagutskottet hade med stöd av samtliga borgerliga representanter samt doktor Elisabet Sjövall, som är socialdemokrat, uttalat sig mot införande av den nya indikationen. Utom de starka invändningar och de motvilliga medgivanden som kunnat registreras i remissyttrandena framlade en rad talare

i riksdagsdebatten åtskilliga tunga argument emot en vidgning av abortbestämmelserna utan en samtidig genomgång av hela lagstiftningen. En livlig men mindre nogräknad support till justitieminister Klings proposition lämnades av statsrådet Ulla Lindström, som dock på några väsentliga punkter missförstått de sakkunniga läkarinstansernas motvilja inför den nya indikationen. Ett märkligt argument för den nya indikationen var hänvisningarna till humanitära bevekelsegrunder. Logiskt måste en sådan hänvisning gälla fostret. Den "humanitära" metoden måste bestå i legal rätt att avliva det, en tankegång så mycket mer absurd som för att nå ett missbildat foster ett obestämt antal friska barn också måste förhindras att födas. I verkligheten har argumentationen gällt modern men abort för moderns skull kan ej baseras på den nya indikationen. För detta behov finns indikationer redan förut tillgängliga. På grund av skilda beslut i de båda kamrarna, vilka dock godkände införandet av den 5:e abortindikationen — andra kammaren samtidigt med yrkande av en översyn av abortlagstiftningen i sin helhet — återgick frågan till utskottet för eventuell sammanjämkning.

Straffriförklarade inom mentalsjukvården

Vården av de straffriförklarade kriminalpatienterna på vanliga mentalsjukhus innebär allvarliga olägenheter för vården av övriga mentalt sjuka och sprider alldeles i onödan ett fängelseartat skimmer över mentalsjukvården. I sin årsberättelse till medicinalstyrelsen har doktor Soucek vid Sundby sjukhus ånyo påpekat denna olägenhet. Under en del månader i fjol hade hans avdelning upp till 110 straffriförklarade patienter. Det omöj-

liggör de moderna vårdprinciperna med öppna avdelningar och ökad frihet för patienterna. Det kan också i detta sammanhang påpekas att medicinalstyrelsen nyligen i ett beryktat cirkulär föreskrivit en hel del inskränkningar i de friheter som man i enlighet med moderna principer nu allmänt försöker tillämpa vid mentalsjukhusen just på grund av att straffriförklarade patienter missbrukat dem.

En rad tidigare offentliga utredningar liksom åtskilliga nu pågående sådana har betydande svårigheter att komma fram till bästa möjliga lösning av det s.k. restklienteletets vårdförhållanden. Dit hör psykopater, svåra alkoholister och kriminalpatienter. För större delen av detta klientel måste sannolikt samhällsskyddet bli avgörande för vårdformerna så att icke den goda terapeutiska atmosfären som man vill åstadkomma i modern sjukvård tillåtes bli äventyrad för restklienteletets skull.

Mentalsjukvården till landstingen 1967

Inrikesdepartementet och landstingsförbundet har fört i hamn de segdragna förhandlingarna rörande landstingens övertagande av huvudmannaskapet för mentalsjukvården. Proposition med förslag i frågan till beslut i riksdagen kan väntas i höst.

I samband med överenskommelsen är det nu klart att landstingen utan vederlag skall överta de statliga mentalsjukhusen samt att staten skall ge bidrag till investerings- och driftskostnader. Bestämmelserna i fråga om de statliga bidragen till driften är konstruerade så att en betydande frihet i fråga om organisation och utvecklingsplanering medges landstingshuvudmännen. Såvitt man kan finna baseras vårdbidraget på det an-

tal platser som finnes, dock utan minskning av bidraget därest patientvården kan drivas med minskning av platsantalet genom utvidgad öppen vård och halvöppna vårdformer. Överförandet beräknas formellt ske från den 1 januari 1967.

Inom den s.k. specialvården har landstingen genom avtalet åtagit sig att omhändertaga även psykopatvården. I denna del sker växlingen först från 1 januari 1970. Undervisningen och vården av psykiskt efterblivna epileptiker samt det klientel som tas emot vid statens blind- och dövskolor skall alltså jämt åvila staten. I samband med omorganisationen åtager sig den nya huvudmannen vissa förpliktelser i förhållande till de statliga sjukhusens personal.

Om luftföroreningar i Sverige

Under en följd av år har det funnits anledning att koncentrera stor uppmärksamhet och allvarliga åtgärder på saneringen av våra sjöar och vattendrag. Det har ej varit svårt att iakta den snabba nedsmutsningen och de allvarliga sanitära risker som blivit följden av den igenslamning som tillåtits ske under en lång följd av år.

I vissa hänseenden och särskilt i industriell verksamhet och inom begränsade områden i fria naturen har även tilltagande skador genom luftföroreningar kunnat påvisas. Däremot torde de friska vindarna i vårt nordiska klimat i stort sett skydda oss mot de risker som vi känner från industristäder i England och på kontinenten. Stenkolsrök, giftig dimma och smog förekommer inte hos oss. En särskild kommitté för bekämpande av luftföroreningar i Sverige har emellertid ställt anspråk på mycket stora anslag till utredning och forskning beträffande föroreningarnas sprid-

ning och verkningar på människor, växter och materiel. För nästa budgetår begärdes nära 2 miljoner och lika mycket för det följande. Årets riksdag har behandlat och beslutat i dessa frågor, och därvid avsevärt begränsat anslaget.

Samtidigt inrättas en statens luftvårdsnämnd vid Statens institut för folkhälsan som skall förvalta anslaget, främja forskning inom området och ansvara för nödiga utredningar.

Inom industrin har *silikosriskerna* redan tidigare väl lokaliserats och åtgärder mot sjukdomen har skärpts undan för undan. Sedan sjukdomen (upplagring av kisel-damm i lungorna) väl manifesterat sig finns tyvärr ingen återvändo. I stället kan de silikotiska förändringarna utvecklas oberoende av om kisel-damm alltjämt inandas eller icke. Folkhälsoinstitutet och Arbets-skyddsstyrelsen har redan tidigare i uppdrag att utreda om nya åtgärder i kampen mot silikosen. I första rummet har man därvid i sikte att genom nya tekniska lösningar reducera riskerna och att ut-arbeta moderniserade anvisningar för såväl teknisk som medicinsk kontroll av arbetsmiljön. Till angivet syfte har anslagits ett belopp av 340.000 kronor för kommande budgetår.

En rad svenska vetenskapsmän har slutligen i början av detta år framlagt förslag om åtgärder mot *tobaksrökning*. Redan tidigare under 50-talet har det medicinska forskningsrådet rekommenderat betydande anslag till forskning rörande tobakens skadeverkningar, vilket dock icke föranledde någon åtgärd. Däremot inrättade forskningsrådet en särskild nämnd för tobaksforskning. I denna ingick bl. a. representanter för Riksför-eningen mot cancer och Svenska

Tobaks AB. Runt om i världen har hela problemet varit föremål för intensiv vetenskaplig bearbetning. I Storbritannien har framlagts ett betänkande av en känd läkarsam-manslutning, som ansåg det fastslaget att cigarrettrökning är den do-minerande orsaken till den tillta-gande lungcancerfrekvensen. Följ-den har blivit att den engelska re-geringen aktivt engagerat sig i kampen mot rökning. En särskild kommitté i Danmark verkar inom samma forskningsområde. Kommit-tén har klarlagt att åtgärder mot tobakskonsumtionen aktivt har vid-tagits i 20 länder medan 35 ännu förhåller sig passiva. De svenska åtgärderna har tagit sig uttryck i ett av socialdepartementet föresla-get och av riksdagen godkänt an-slag om 500.000 kronor till upp-lysningsverksamhet framför allt bland ungdomen rörande tobaksrök-ningens skadeverkningar.

Möjlighet för utlänning att inneha offentlig tjänst

En översyn av bestämmelserna i regeringsformen om svenskt medborgarskap som villkor för erhållande av statstjänst har verkställts genom en utredningsman, landshövding Olov Rylander, som nu överlämnat slutbetänkandet i frågan. Utredningen framlägger två alternativa förslag. Det ena förutsätter att nuvarande regeringsform och riksdagsordning ersättes med en ny grundlag, det andra utgår ifrån att grundlagen bibehålles. I fråga om det första alternativet har utredningen haft samarbete med författningsutredningen.

Under återopande av det allmän-na intresset att för varje offentlig tjänst erhålla den mest lämpade samt det vidgade internationella samarbetet, ej minst inom Norden, föreslår utredningen, att tillträdet till offentlig tjänst härnäst i princip skall stå öppet även för ut-länningar. Enligt de föreslagna grundlagsstadgandena skall dock endast den som är svensk medbor-gare få inneha eller utöva domar-tjänst, med vilken är förenad myn-dighetsutövning i ledande ställning eller uppgift att företräda riket el-ler åliggande av betydelse för rikets säkerhet. Vilka dessa tjänster är, utvecklas närmare i den lag, som föreslås av utredningen, och till vilken alla grundläggande bestä-melser i ämnet förutsättes samlade. I denna lag uppräknas vissa befatt-ningar, som t. ex. justitiekanslern, riksåklagaren, chef för statliga verk och dennes ställföreträdare, lands-hövding jämte avdelningschef i länsstyrelse, befattningshavare i de-artementen samt åklagare.

Det förutsättes att en rad befatt-ningar inom utrikesförvaltningen, försvaret och polisväsendet skall kräva svenskt medborgarskap, lika-så sådana kommunala befattningar som är förenade med "myndighets-utövning i ledande ställning". Även andra fall som förutsätter sådan myndighetsutövning bör innefatta krav på svenskt medborgarskap medan lärarbefattningar och tjäns-ter som huvudsakligen avser vård-uppgifter skall kunna innehas av icke svensk medborgare.

Slutligen ges i den föreslagna lagen befogenhet åt Kungl. Maj:t att inom regeringsformens eller riksdagsordningens ram medge medborgare från övriga nordiska länder dispens från lagens krav på svenskt medborgarskap för innehav eller utövande av offentlig tjänst.